

Københavns Universitet

Landbrugets investeringsbehov og finansieringsmuligheder

Hansen, Jens

Publication date:
2014

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Hansen, J., (2014). Landbrugets investeringsbehov og finansieringsmuligheder, Nr. 030-0028/13-5480, 25 s., mar. 10, 2014. IFRO Udredning, Nr. 2014/3

IFRO Udredning

Landbrugets investeringsbehov og finansieringsmuligheder

Jens Hansen

IFRO Udredning 2014 / 3

Landbrugets investeringsbehov og finansieringsmuligheder

Forfatter: Jens Hansen

Udarbejdet i henhold til aftalen mellem Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri om myndighedsberedskab.

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi
Københavns Universitet
Rolighedsvej 25
1958 Frederiksberg
www.ifro.ku.dk

Landbrugets investeringsbehov og finansieringsmuligheder

Nærværende notat, der er en opdatering og udvidelse af et notat af (Hansen 2011), er primært baseret på beregninger foretaget på grundlag af Danmarks Statistiks stikprøve af jordbrugsregnskaber for 2012. (Danmarks statistik a). Begge notater er udarbejdet efter anmodning fra Fødevarerministeriet med henblik på at bidrage til en vurdering af landbrugets behov for at investere i produktionsapparat samt erhvervets muligheder for at fremskaffe kapital til finansiering. I notatet er deltidslandbrug udeladt, da de fleste deltidslandbrug primært tjener som bolig, og da deltidsbrugene kun tegner sig for en beskedent del af den samlede landbrugsproduktion. Desuden er gartnerierne udeladt.

Landbrugets driftsmateriel (driftsbygninger, inventar og maskiner) er udsat for nedslidning og teknologisk forældelse. Almindeligvis antages staldbygninger og staldinventar at have en økonomisk levetid på henholdsvis 25 år og 12,5 år. Såfremt driftsmateriellet skal holdes intakt, og produktionen opretholdes på langt sigt, skal omkring 4 pct. af bygningsmassen og omkring 8 pct. af bygningsinventaret derfor udskiftes om året.

Strukturudviklingen

Udviklingen hen imod færre og større landbrugsbedrifter forventes at fortsætte, hovedsageligt fordi det enkelte landbrug skal være stadig større for at udnytte de teknologiske fremskridt fuldt ud. Udviklingen i bedriftsstrukturen skaber behov for yderligere investeringer på fortsættende bedrifter, mens behovet for investeringer formindskes på bedrifter, der påtænkes nedlagt inden for en kortere årrække.

Til illustration af strukturudviklingen kan nævnes, at det samlede antal jordbrugsbedrifter (dvs. landbrugs- og gartneribedrifter) faldt med 3,1 pct. i gennemsnit om året fra 1998 til 2008 og med 2,8 pct. om året fra 2008 til 2012 ifølge Landbrugs- og Gartneritællingen (Danmarks Statistik b) (se i øvrigt side 21, note 1). I de to perioder faldt antallet af heltidslandbrug med henholdsvis 5,7 pct. og 4,9 pct. om året, jf. Regnskabsstatistik for jordbrug (Danmarks Statistik a). Fortsætte udviklingen med samme procentiske fald om året som fra 2008 til 2012 vil der kun være 8.670 heltidslandbrug tilbage i 2017 og kun 6.470 i 2022, mens der i 2012 var 11.618.

Antallet af bedrifter med malkekøer faldt i de to perioder – fra 1998 til 2008 og fra 2008 til 2012 – med henholdsvis 8,5 pct. og 6,0 pct. om året, mens antallet med svin faldt med henholdsvis 10,5 pct. og 7,9 pct. om året ifølge Landbrugs- og Gartneritællingen.

Som tallene tyder på, er udviklingen i bedrifts- og besætningsstrukturen bremsset lidt op under krisen, men langt fra gået i stå. Medvirkende til den fortsatte udvikling under krisen var en forstærket vækst i det forpagtede landbrugsareal. I 2012 blev der forpagtet 894.450 ha mod 782.058 ha i 2008 og 655.256 ha i 1998 ifølge Landbrugs- og Gartneritællingen.

Det procentiske langt større fald i antallet af bedrifter med malkekøer og i antallet med svin end i det samlede antal jordbrugsbedrifter viser, at mælke- og svineproduktionen koncentrerer på en stadig mindre del af de tilbageværende jordbrugsbedrifter. I 2012 var der 39.930 jordbrugsbedrifter, hvoraf kun 3.886 havde malkekøer og kun 4.181 svin ifølge Landbrugs- og Gartneritællingen.

Det forventede fortsatte fald i antallet af heltidslandbrug samt i antallet af bedrifter med malkekøer og antallet med svin indebærer, at mange ældre landmænd vil være tilbageholdende med at investere i bedriften, da selv forholdsvis nyt driftsmateriel ofte kun har ringe værdi, når bedriften – som den ældre landmand må forvente – sælges til sammenlægning eller samdrift. Blandt yngre og midaldrende landmænd har nogle uden tvivl både intensioner om og muligheder for at foretage omfattende investeringer, mens andre som følge af en fortsat anspændt økonomi givetvis kun vil foretage de mest nødvendige investeringer.

Heltidslandbrugenes økonomiske tilstand

Som allerede berørt er der store forskelle mellem heltidslandmændene både med hensyn til deres intensioner om at investere og med hensyn til deres muligheder for at fremskaffe kapital til finansieringen. Som baggrund for en yderligere belysning af disse forskelle kan det derfor være nyttigt at se nærmere på visse hoved- og nøgletal – ikke blot for heltidslandbrugene under ét, men også for grupper af heltidslandbrug.

I nærværende notat er alle 11.618 heltidslandbrug – omfattet af regnskabsstatistikken for 2012 – opdelt i tre grupper efter stigende gældsprocent ultimo 2012 med lige mange bedrifter i hver gruppe. I den første gruppe (tredjedel) var gældsprocent under 48,1, i den anden mellem 48,1 og 72,7 og i den sidste følgelig over 72,7.

Herudover er heltidslandbrugene inden for hver driftsform (plante, kvæg, svin, pelsdyr, andre husdyr og blandet landbrug) opdelt i tre lige store grupper efter effektivitet udtrykt ved bedriftens forrentningsprocent. Sigtet med at foretage denne opdeling for hver driftsform for sig – og ikke for alle driftsformer under ét – er så vidt muligt at få heltidsbrugene opdelt efter effektivitet (hvor veldreven bedriften er) og hermed upåvirket af prisrelationerne i det pågældende år – fx om prisen på mælk var lav eller høj i forhold til priserne på andre landbrugsprodukter.

Resultatet af ovennævnte opdelinger i form af udvalgte oplysninger for de nævnte grupper er vist i tabel 1-8. Tabel 1 samt tabel 6-8 omfatter alle heltidslandbrug uanset driftsform, tabel 2-4 omfatter henholdsvis heltidsplante-, heltidskvæg- og heltidssvinebrug, mens tabel 5 omfatter de resterende heltidslandbrug (dvs. pelsdyrbrug, andre husdyrbrug – fortrinsvis fjerkræ – samt blandet landbrug). For en definition af driftsformer henvises til omstående Bilag 1. Anvendte data.

Udviklingen i alle heltidslandbrug under ét

I 2012 udgjorde heltidsbrugenes nettoindtjening fra bedriften (eller mere præcist resultatet efter finansielle poster) 578.000 kr. i gennemsnit ifølge tabel 1. I 2011 blev nettoindtjeningen 158.000 kr. pr. bedrift, mens den i kriseårene 2008-10 varierede fra minus 642.000 kr. til minus 98.000 kr. Samlet set opnåede heltidsbrugene således en betydelig forbedring af nettoindtjeningen såvel i 2011 som i 2012, og forbedringen forventes at fortsætte med en vækst til 970.000 kr. i 2013 og 1.232.000 kr. i 2014. Kort sagt, store forbedringer, men fra et meget lavt niveau. For definition af nettoindtjening og forrentningsprocent se omstående Bilag 1. Anvendte data.

Trods væksten i nettoindtjeningen i 2011 og 2012 blev heltidsbrugenes soliditet ikke forbedret, men tværtimod forringet. Udtrykt i pct. af aktivernes værdi steg gælden fra 60,1 ultimo 2010 til 63,5 ultimo 2011 og 64,3 ultimo 2012. Den fortsatte stigningen i gældandelen skyldes bl.a., at den værdi, som fast landbrugsejendom er ansat til i regnskaberne – udtrykt i kr. pr. ha – har været faldende fra ultimo 2010 til ultimo 2012.

Under ét forrentede heltidslandbrugene deres egne (ikke-forpagtede) landbrugsaktiver med 2,9 pct. i 2012, jf. tabel 1. Til sammenligning var forrentningen 1,5 pct. i 2011, mens den i kriseårene 2008-10 varierede fra minus 0,2 pct. til plus 0,9 pct.

Forskelle i soliditet og effektivitet samt virkningen heraf på nettoindtjeningen

Ovennævnte hoved- og nøgletal for alle heltidslandbrug under ét dækker over store forskelle. Ultimo 2012 steg gældandelen fra 32 pct. i den mindst gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug til 89 pct. i den mest gældsatte tredjedel, jf. tabel 1. I den lavt gældsatte gruppe blev nettoindtjeningen 973.000 kr. pr. bedrift i 2012 og i den højt gældsatte gruppe 174.000 kr. De højt gældsattes nettoindtjening var i forhold til de lavt gældsattes udover større renteutgifter negativt påvirket af, at kvægbrugene var overrepræsenterede og pelsdyrbrugene underrepræsenterede blandt de højt gældsatte, og at kvægbrugene generelt havde en lav indtjening og pelsdyrbrugene en særdeles høj indtjening i 2012. På den anden side lå renten især på rentetilpasningslån på et usædvanlig lavt niveau i 2012, hvilket især var positivt for højt gældsatte landbrug.

Den for tiden store variation i heltidslandbrugenes soliditet skyldes bl.a., at heltidslandmændene har købt deres landbrug til vidt forskellige priser som følge af en næsten uafbrudt stigning i priserne på landbrugsejendomme fra midten af 1990'erne til 2008. For en mere udførlig omtale heraf henvises til "Landbrugets Økonomi 2010" kapitel 3. (Hansen 2011).

At tabel 1 ses endvidere, at den mest effektive tredjedel af heltidsbrugene forrentede deres egne (ikke-forpagtede) landbrugsaktiver med 5,0 pct. mod kun 0,2 pct. i den mindst effektive tredjedel, mens nettoindtjeningen pr. bedrift i de to grupper var henholdsvis 1.334.000 kr. og minus 67.000 kr. Denne store forskel i nettoindtjeningen viser tydeligt effektivitetens store betydning for nettoindtjeningen. Til disse forskelle i effektivitet og i effekten heraf på nettoindtjeningen skal dog bemærkes, at forskellene er større, når man – som i nærværende sammenhæng – betragter et enkelt år og ikke gennemsnit af en årrække. Selv i sidstnævnte tilfælde er der dog væsentlige forskelle i heltidsbrugenes effektivitet og hermed også væsentlige effektivitets-betingede forskelle i nettoindtjeningen.

Tilsammen er effekten på nettoindtjening af variationen i både soliditet og effektivitet naturligvis endnu større. Således varierede nettoindtjeningen i 2012 fra minus 572.000 kr. pr. bedrift i gruppen med stor gæld og lav effektivitet til plus 1.615.000 kr. i gruppen med lille gæld og høj effektivitet. For så vidt er store forskelle i heltidsbrugenes nettoindtjening ikke et nyt fænomen, selv om forskellene er vokset i takt med væksten i størrelsen af heltidsbrugene. Nyt – i forhold til en årrække før krisen satte ind – er derimod, at ganske mange heltidslandbrug som følge af ringe soliditet har begrænsede muligheder for at optage lån til finansiering af investeringer og likviditetsunderskud.

Betragtes forrentningen i heltidslandbrug opdelt efter soliditet ses, at forrentningen er lidt lavere i højt gældsatte end i lavt gældsatte bedrifter. Denne sammenhæng skyldes dog næppe, at højt gældsatte heltidslandbrug generelt er mindre effektive end lavt gældsatte. Forklaringen er snarere, at kvægbrugene – som nævnt – er overrepræsenterede og pelsdyrbrugene underrepræsenterede blandt højt gældsatte, og at kvægbrugene havde en lav forrentning og pelsdyrbrugene en usædvanlig høj forrentning i 2012.

Betragtes de tre driftsformer plante, kvæg og svin hver for sig, ses tværtimod, at forrentningen var lidt højere i højt gældsatte bedrifter end i lavt gældsatte, jf. tabel 2-4. Den nok væsentligste forklaring herpå er, at højt gældsatte heltidslandbrug gennemgående er betydelig større end lavt gældsatte, og at forrentningen generelt stiger med stigende bedriftsstørrelse.

Som tidlige omtalt er effektiviteten af afgørende betydning for indtjeningen og hermed også for opsparingen. Umiddelbart måtte man derfor forvente, at landbrug med høj forrentning

almindeligvis havde en lav gæld. At denne sammenhæng ikke bekræftes af tallene tabel 2-4, skal formodentlig forklares, at heltidslandmændene – som nævnt – har købt deres landbrugsbedrifter til vidt forskellige priser, og at effekten heraf på gælden overskygger virkningen af forskelle i effektivitet.

Forskelle mellem driftsformer

Variationen i heltidsbrugenes økonomiske tilstand skyldes i visse henseender forskelle i sammensætningen af produktionen (driftsformen). Når det gælder indtjening og rentabilitet i 2012, er disse driftsform-afhængige forskelle navnlig et resultat af forholdsvis lave priser på mælk og ekstrem høje priser på minkskind.

Heltidsplantebrugenes nettoindtjening blev 485.000 kr. pr. bedrift i 2012. I 2013 forventes nettoindtjeningen at stige til 536.000 kr. og i 2014 at falde til 243.000 kr., jf. tabel 2.

Heltidskvægbrugenes nettoindtjening blev 42.000 kr. pr. bedrift i 2012, men forventes at stige til 559.000 kr. i 2013 og 882.000 kr. i 2014, jf. tabel 3, mens heltidssvinebrugenes lå på 625.000 kr. i 2012 og forudses at stige til 779.000 kr. i 2013 og 1.555.000 kr. i 2014, jf. tabel 3 og tabel 4. For både heltidskvæg- og heltidssvinebrugene forudses således markante forbedringer af indtjening såvel i 2013 som i 2014.

For "andre" heltidslandbrug under ét er de tilsvarende gennemsnit henholdsvis 1.689.000 kr., 2.387.000 kr. og 2.345.000 kr., jf. tabel 5. Disse tal er især positivt påvirket af usædvanligt høje priser på minkskind.

I 2012 var der ligeledes væsentlige driftsform-afhængige forskelle i forrentningen af heltidsbrugenes egne (ikke-forpagtede) jordbrugsaktiver. Taget under ét opnåede plantebrugene en forrentning på 2,1 pct., kvægbrugene på 1,1 pct., svinebrugene på 3,0 og "andre" heltidslandbrug under ét på 10,0 pct. jf. tabel 2-5.

Soliditeten varierer også afhængig af driftsformen. Taget under ét havde heltidsplantebrugene en gældandel på 51 pct., heltidskvægbrugene på 75 pct., heltidssvinebrugene på 73 pct. og "andre" heltidslandbrug på 47 pct., jf. tabel 2-5. Af de i alt 2.609 heltidsplantebrug hørte kun 414 (svarende til 16 pct.) til den mest gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug. Af heltidskvægbrugene tilhørte 1.911 (svarende til 47 pct.) denne gruppe, af svinebrugene 1.338 (47 pct.) og alle andre heltidslandbrug 209 (10 pct.).

Blandt de højt gældsatte heltidslandbrug er kvæg- og svinebrugene således stærkt overrepræsenterede, mens plantebrugene og især "andre" heltidslandbrug er underrepræsenterede.

Set på denne baggrund er det særdeles positivt, at nettoindtjeningen i kvæg- og svinebrugene forventes at komme op på et relativt højt niveau i 2013 og navnlig i 2014.

De driftsform-afhængige forskelle i heltidsbrugenes soliditet beror bl.a. på, at relativt mange mælke- og svineproducenter ekspanderede kraftigt – bl.a. ved tilkøb af jord – i årene med høje jordpriser. Hertil kommer, at mælke- og svineproducenterne generelt er lidt yngre end planteproducenterne (jf. tabel 2-5), hvorfor de formodentlig har etableret sig lidt senere og derfor købt deres første ejendomme til højere priser.

Landbrugets gældsætning er belyst yderligere i tabel 6 ved en oversigt over, hvor store dele af produktionen af udvalgte produkter, der i 2012 fandt sted i de omtalte "gældsgrupper" af heltidslandbrug. Af tabellen ses, at højt gældsatte heltidslandbrug tegnede sig for 68 pct. af den samlede mælkeproduktion, 59 pct. af svineproduktionen og 24 pct. af produktionen af korn og andre salgsprodukter. De højt gældsatte heltidslandbrugs store andele af mælke- og svineproduktionen skyldes ikke blot, at forholdsvis mange kvæg- og svinebrugene har en stor gæld, men også at de højt gældsatte kvæg- og svinebrug generelt er større end de øvrige kvæg- og svinebrug, jf. tabel 3 og tabel 4.

Koncentrationen af mælke- og svineproduktionen på højt gældsatte landbrug skaber naturligvis nogen usikkerhed om den fremtidige udvikling i disse store produktionsgrene, da den høje gældsætning gør de pågældende landbrug og hermed mælke- og svineproduktionen sårbar over for forventelige fremtidige fald i bytteforholdet og/eller stigninger i den korte rente.

Af tabel 6 ses endvidere, at den mest effektive tredjedel af heltidsbrugene tegner sig for en væsentlig større andel af produktionen end den mindst effektive tredjedel. Forklaringen herpå er, at effektiviteten – målt ved forrentningsprocenten – stiger med stigende bedriftsstørrelse.

Investeringer

I modsætning i landbrugsproduktionen er landbrugets investeringer meget konjunkturfølsomme. I dette afsnit ses nærmere på heltidslandmændenes investeringer (kapitalanvendelse) såvel i bedriften som uden for denne samt på finansieringen (kapitalfremskaffelsen). Heltidslandbrugene er som baggrund herfor opdelt på samme måde som i tabel 1. Resultatet i form af udvalgte oplysninger er vist i tabel 7 og tabel 8. Investeringerne i tabel 7 er eksklusive nettotilgang (nettokøb og nettotilforpagtning) af eksisterende fast jordbrugsejendom, der i stedet er vist i tabel 8.

Samlet set investerede heltidslandmændene godt 1,2 mio. kr. pr. bedrift i 2012. Heraf androg investeringer i landbrugsaktiver 677.000 kr., investeringer i materielle aktiver inden for andre erhverv 169.000 kr. og investeringer i finansielle aktiver 283.000 kr. Sidstnævnte post omfatter bl.a. nettoinvesteringer i varefordringer på 156.000 kr. og nettoindlån i pengeinstitutter på 79.000 kr.

De ganske store nettoinvesteringer i varefordringer er primært et resultat af, at priserne på landbrugsprodukter generelt var højere i 2012 – især sidst på året – end i 2011 med større tilgodehavende til følge fra salg af produkter ultimo 2012 end ultimo 2011.

Af investeringen i jordbrugsaktiver på 677.000 kr. pr. bedrift androg investeringer i besætninger og lagerbeholdninger 110.000 kr., mens investeringer i driftsmateriel (driftsbygninger, inventar, maskiner og grundforbedringer) udgjorde de resterende 567.000 kr. Da heltidslandbrugenes afskrivninger på driftsmateriel beløb sig til 549.000 kr. pr. bedrift, oversteg investeringerne således afskrivningerne med 3 pct. $((567.000 - 549.000) / 549.000 * 100 = 3)$. Af forskellige grunde skal de pågældende investeringer ifølge regnskaberne dog højere op – formodentlig til et niveau omkring 25 pct. over afskrivningerne – før driftsmateriellet holdes intakt. jf. omstående Bilag 1. Anvendte data.

I årene, før krisen satte ind, samt i det første kriseår 2008 befandt heltidslandbrugets investeringer i driftsmateriel sig på et usædvanligt højt niveau, hvorefter investeringerne faldt markant i 2009 og i mindre omfang i 2010. I 2008 oversteg investeringerne i driftsmateriel afskrivningerne med 92 pct., i 2009 med 10 pct., mens de i 2010 lå 10 pct. under, i 2011 8 pct. under og i 2012 som nævnt 3 pct. over.

På ovennævnte baggrund er vurderingen, at landbrugets driftsmateriel har været udsat for nedslidning i årene 2009-12, og at der som følge heraf er opbygget et vist behov for udskiftning og reovering.

Som udviklingen gennem de senere år bekræfter, er landbrugets investeringer meget konjunkturfølsomme. Medvirkende til det bratte fald i investeringerne under krisen var markante fald i priserne på landbrug i 2009 og 2010, hvilket forringede kreditværdigheden og hermed mulighederne for at optage lån til finansiering af investeringer. Hertil kom den generelt ringe indtjening under krisen, der yderligere forringede kreditværdigheden, og som desuden formindskede egenfinansieringen markant. Og sidst – men ikke mindst – blev den optimisme, der herskede under opturen både hos landmænd og hos landbrugets långivere, afløst af pessimisme.

Om udviklingen under krisen er det i øvrigt værd at notere, at den samlede landbrugsproduktion – trods begrænsede investeringer og ringe indtjening – ikke faldt, men tværtimod voksede lidt. Mest overraskende er, at mælkekvoten praktisk taget har været udnyttet fuldt hvert år og i enkelte år endog overskredet. Gennem de senere år er mælkeproduktionen således vokset med omkring 1 pct. om året svarende til udvidelsen af kvoten. Og da kvoteordningen afskaffes den 1. april 2015, er det ligeledes overraskende, at prisen på kvoter efter fald fra 1,13 kr. pr. kg på augustbørsen i 2012 til 0,26 kr. pr. kg på februarbørsen i 2013 nåede op på 1,20 kr. pr. kg på novemberbørsen 2013 og 1,01 pr. kg på februarbørsen 2014. Selv om prisen på mælk på indeværende tidspunkt (marts 2014) befinder sig på et højt niveau og forventes at holde niveau gennem det meste af kalenderåret, vil en stor del af indtægten fra salg af mælk baseret på de nyligt købte kvoter derfor medgå til at dække afskrivningen på disse kvoter. Kvoter købt på novemberbørsen 2013 og februarbørsen 2014 overtages med virkning fra henholdsvis 1. februar 2014 og 1. april 2014, hvilket betyder, at de to beløb skal afskrives i løbet af henholdsvis 1 1/4 år og 1 år.

På baggrund af heltidslandbrugets (dog bortset fra heltidskvægbrugets) relativt høje indtjening i 2012 – og det forventede løft i kvæg- og svinebrugene indtjening i 2013 og 2014 forudses investeringerne i driftsmateriellet at vokse. Udviklingen i salget af traktorer – der almindeligvis er en god strømpil for udviklingen i landbrugets samlede investeringer i driftsmateriel – understøtter denne forventning. Ifølge LandbrugsAvisen steg salget af nye traktorer således fra 1.795 stk. i 2012 til 2.498 stk. i 2013, hvilket svarer til en stigning på 39 pct.

Som indikator for udviklingen i landbrugets samlede investeringer skal stigningen i traktorsalget i 2013 dog tages med forbehold. Baggrunden er, at det såkaldte investeringsvindue – ifølge hvilket der kan afskrives 115 pct. på investeringer i ny fremstillede driftsmidler (dvs. traktorer, maskiner og inventar, men ikke driftsbygninger) – blev lukket ved udgangen af 2013. Som resultat af lukningen en del investeringer i driftsmidler uden tvivl rykket frem til 2013 fra 2014 med en positiv effekt på disse investeringer i 2013 til følge og en negativt effekt i 2014, mens investeringen i driftsbygninger næppe er påvirket tilsvarende vis i 2013. Det betyder, at væksten i traktorsalget formodentlig overvurderer væksten i landbrugets samlede investeringer, inklusive investeringer i driftsbygninger i 2013.

Som forventet varierede heltidslandbrugenes investeringsaktivitet i 2012 bl.a. afhængig af brugenes økonomiske tilstand, jf. tabel 7. Udtrykt i pct. af afskrivningerne steg investeringen i driftsmateriel fra 77 i de lav-effektive heltidslandbrug til 122 i de høj-effektive, mens de faldt fra 125 i de lavt gældsatte til 90 i de højt gældsatte. Det er således de mest effekti-

ve, lavest gældsatte, der især investerer, mens de mindst effektive, højest gældsatte er tilbageholdende med investeringer.

Finansiering

I 2012 udgjorde heltidslandbrugenes samlede kapitalfremskaffelse 1.474.000 kr. pr. bedrift i 2012, jf. tabel 8. (Bemærk, at dette beløb minus nettotilgang af eksisterende fast ejendom er identisk med de samlede investeringer).

Af kapitalfremskaffelsen udgjorde egenfinansiering 865.000 kr. og nettooptagelse af lån de resterende 609.000 kr. Af egenfinansiering androg opsparring mv. 263.000 kr. – et historisk set stort beløb – mens de samlede afskrivninger på driftsmateriel og på materielle aktiver inden for andre erhverv beløb sig til 602.000 kr. pr. bedrift.

Set på baggrund af heltidslandbrugets (dog bortset heltidskvægbrugets) relativt gode nettoindtjening i 2012 kan nettolånoptagelsen de 609.000 kr. pr. bedrift virke overraskende stor. Beløbet skal imidlertid ses i sammenhæng med nettotilgangen (næsten udelukkende nettokøb) af eksisterende fast landbrugsejendom (driftsbygninger og jord) på 264.000 kr. samt investeringen i finansielle aktiver (primært varefordringer og indlån i pengeinstitutter) på 283.000 kr.

Den positive nettotilgang af eksisterende fast landbrugsejendom hænger sammen med, at den stikprøve af regnskaber, der danner grundlag for tallene, ikke omfatter jordbrugsbedrifter, der er nedlagt i årets løb. Nettolånoptagelsen ifølge tabel 8 overvurderer derfor den faktiske nettolånoptagelse, da tallene i tabellen er før fradrag af lån, der afvikles eller afgår fra sektoren i forbindelse med nedlægning af landbrug.

Når det gælder kapitalfremskaffelsen er der – som for investeringerne – væsentlige forskelle mellem heltidslandbrugene. Således varierede egenfinansieringen fra 590.000 kr. i gennemsnit pr. bedrift i gruppen af højt gældsatte til 1.057.000 kr. i gruppen af lavt gældsatte samt fra 305.000 kr. pr. bedrift i gruppen med lav effektivitet til 1.564.000 kr. i gruppen med høj effektivitet, jf. tabel 8.

Ovennævnte forskelle heltidsbrugenes egenfinansiering er primært et resultat af forskelle i opsparingen, der videre kan føres tilbage til forskelle i nettoindtjeningen. Opsparingen varierede således fra minus 236.000 kr. pr. bedrift i gruppen af højt gældsatte til 673.000 kr. i gruppen af lavt gældsatte og fra minus 175.000 kr. i gruppen med lav effektivitet til 844.000 kr. i gruppen af høj effektivitet.

Om forskellen mellem højt og lavt gældssatte heltidslandbrugs opsparing skal bemærkes, at kvægbrugene som nævnte er overrepræsenterede og pelsdyrbrugene underrepræsenterede blandt de højt gældssatte heltidslandbrug, og at kvægbrugenes nettoindtjening og hermed opsparing var lav i 2012, mens pelsdyrbrugenes nettoindtjening og opsparing var usædvanlig høj. Dette forhold var derfor medvirkende til de store forskelle i opsparingen. På baggrund af det forventede løft i kvægbrugenes nettoindtjening i 2013 og i 2014 forudses en markant vækst i opsparingen navnlig i højt gældssatte heltidslandbrug. I samme retning trækker den forventede stigning i svinebrugenes nettoindtjening, idet svinebrugene også er overrepræsenterede blandt højt gældssatte heltidslandbrug.

Betragtes sammenhængen mellem nettolånoptagelse og gældssætning, ses nettolånoptagelsen generelt at vokse med stigende gældssætning, hvilket hænger sammen med, at egenfinansieringen falder med stigende gældssætning. Derimod er sammenhængen mellem nettooptagelsen af lån og effektivitet mindre entydig.

Fordelingen af heltidslandbrugenes nettolånoptagelse på lån i realkreditinstitutter og i pengeinstitutter varierede bl.a. afhængig af brugenes soliditet, jf. tabel 8. Lavt gældssatte optog lån (netto) i realkreditinstitutter og nedbragte lån i pengeinstitutter – en omlægning, der kan forklares med en lavere rente på lån i realkreditinstitutter – herunder især på rentetilpassningslån – end på lån i pengeinstitutter. I modsætning hertil nettooptog højt gældssatte lån i pengeinstitutter i betydeligt omfang og realkreditinstitutter i mindre omfang – en fordeling, der givetvis skal forklares med disse bedrifteres begrænsede muligheder for at optage lån i realkreditinstitutter. Pengeinstitutternes ganske store nettoudlån i 2012 til højt belånte landbrug viser, at pengeinstitutterne endnu i dette år holdt hånden under mange heltidslandbrug med anspændt økonomi. Med de forventede forbedringer af indtjeningen hos mælke- og svineproducenterne kan dette vise sig at have været en fornuftig disposition i langt de fleste tilfælde.

Konklusion og afsluttende bemærkninger

Allerede indtrufne og forventede forbedringer af mælke- og svineproducenternes nettoindtjening betyder, at stadig flere heltidslandbrug bliver i stand til at forrente og afdrage deres gæld uden at optage lån med henblik herpå. Denne forbedring af indtjeningen er opløftende ikke blot for mælke- og svineproducenterne, men også for landbrugets långivere – herunder især for pengeinstitutterne, der har store udlån til husdyrproducenter med anspændt økonomi.

Som følge af de markante forbedringer af mælke- og svineproducenternes indtjening er der – trods en fortsat anspændt økonomi i mange heltidslandbrug – vurderingen, at kun få hel-

tidslandmænd vil blive presset til at afhænde deres landbrug i den allernærmeste fremtid. På den anden side vil forbedringerne af mælke- og svineproducenternes nettoindtjening næppe medføre nogen markant reduktion i heltidslandbrugenes gæld – i det mindste ikke på kort sigt. Hertil er gælden for stor i forhold til den forventede indtjening. Hvis de økonomiske vilkår for landbrugets forringes markant inden for en kortere årrække, vil krisen derfor vende tilbage.

Når det gælder heltidslandmændenes intensjoner om at investere i bedriften samt deres muligheder for at fremskaffe kapital til finansiering, forekommer det nærliggende at opdele landmændene i tre hovedgrupper. En bestående af ældre brugere, en anden bestående af yngre og midaldrende brugere med lav kreditværdighed og en tredje bestående af yngre og midaldrende brugere med relativ høj kreditværdighed.

Inden for den førstnævnte gruppe – gruppen af ældre brugere – forudses kun relativt få at foretage omfattende investeringer, da hovedparten givetvis påtænker at afhænde bedriften eller bortforpagte jorden inden for en kortere årrække, og da de investeringer, der måtte blive foretaget, derfor oftest vil skulle afskrives inden for få år. Til gruppen hører endvidere ældre husdyrproducenter, der påtænker at nedtrappe eller indstille husdyrproduktionen og fortsætte med planteproduktion.

Kort sagt forventes gruppen af ældre heltidslandmænd kun at investere i det omfang, det er nødvendigt for at opretholde produktionen på kort sigt og/eller som kan forøge effektiviteten markant. Langt de fleste ældre heltidslandmænd har en relativt lille gæld, hvorfor manglende finansieringsmuligheder ikke er den primære årsag til det forventede lave investeringsomfang.

Baggrunden for ovennævnte vurdering er bl.a., at udviklingen i bedrifts- og besætningsstrukturen forventes at fortsætte, og at størstedelen af de pågældende heltidslandbrug derfor forudses solgt inden for en kortere årrække med henblik på sammenlægning og samdrift, og at selv relativt nyt driftsmateriellet i form af driftsbygninger og staldinventar derfor almindeligvis vil have en lav handelsværdi.

Til belysning af hvor mange heltidslandbrug gruppen omfatter, kan nævnes, at der ifølge Danmarks Statistik (a) var 772 heltidslandbrug med en landmand på 65 år og derover og 3.057 med en landmand på 55 til 64 år, mens der i alt var 11.618 heltidslandbrug.

Den følgende gruppe består som nævnt yngre og midaldrende heltidslandmænd med relativ lav kreditværdighed og med heraf følgende begrænsede lånemuligheder, hvilket sammen med egenfinansieringen i form af afskrivninger og opsparing vil lægge loft over investe-

ringsomfanget. Til denne gruppe hører også heltidsbrugere, der af økonomiske årsager vælger eller presses til at afhænde deres landbrug.

Med til at begrænse investeringsaktiviteten i disse heltidslandbrug er – udover begrænsede lånemuligheder – at de pågældende landmænds fokus næppe er rettet mod udvidelser af produktionen, men snarere mod forbedringer af effektiviteten i den eksisterende produktion samt mod finansielt at ruste sig til forventelige – før eller siden – kommende fald i bytteforholdet og/eller stigninger i den korte rente. Vurderingen er derfor, at forbedringen af indtjeningen i denne gruppe af heltidslandbrug primært vil resultere i, at nettolånoptagelsen formindskes kraftigt eller bringes til ophør. Dog er der som følge af begrænsede investeringer navnlig i disse landbrug gennem de seneste år opbygget et behov for udskiftning og renowring af driftsmateriellet. Dette taler for, at forbedringen af indtjeningen også resulterer i vis begrænset vækst i investeringsomfanget.

I den sidste gruppe – gruppen af yngre og midaldrende heltidsbrugere med relativ høj kreditværdighed – forudses betydelige investeringer – herunder også investeringer med henblik på at udvide produktionen.

Samlet set forudses landbrugets investeringer at komme op på et væsentligt højere niveau i 2013 og 2014 end i årene 2009-12. Dette gælder, selv om mange heltidslandbrug – herunder især mange mælke- og svineproducenter – som følge af lav kreditværdighed – næppe vil kunne optage lån til finansiering af omfattende investeringer.

Begivenheder efter årsskiftet 2013/14

De i nærværende notat anvendte fremskrivninger af heltidsbrugenes nettoindtjening er foretaget i december 2013 som led i udarbejdelsen af kapitel 1 i ”Landbrugets Økonomi 2013” (Andersen, 2013). På indeværende tidspunkt (marts 2014) er prisen på minkskind markant lavere end forudsat i december 2013, mens prisen på slagtesvin og smågrise er noget lavere. I modsætning hertil forventes nu en højere pris på mælk i 2014 end i december 2013. Disse ændringer i forventninger rykker dog ikke nævneværdigt ved de foretagne vurderinger.

Tabel 1. Udvalgte oplysninger om heltidslandbrug opdelt efter gældsprocent og effektivitet 2012

	Effektivitet			
	Lav	Middelhøj	Høj	Alle
Mindst gældsatte tredjedel af alle heltidsbrug				
Antal bedrifter	1.291	1.291	1.291	3.873
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	465	838	1.615	973
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	6,6	9,3	11,2	9,1
Gældsprocent, ultimo	31	32	32	32
Forrentningsprocent ¹	1,5	2,9	6,1	3,8
Landbrugsareal, ha	99	114	142	118
Antal dyreenheder	53	70	93	72
Brugerens alder	57	55	53	55
Middelhøjt gældsatte tredjedel af alle heltidsbrug				
Antal bedrifter	1.291	1.291	1.291	3.873
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-93	450	1.405	587
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	15,2	23,5	26,7	21,8
Gældsprocent ultimo	61	61	60	61
Forrentningsprocent ¹	-0,4	2,0	4,8	2,6
Landbrugsareal, ha	121	165	209	165
Brugerens alder	52	53	50	52
Mest gældssatte tredjedel af alle heltidsbrug				
Antal bedrifter	1.291	1.291	1.290	3.872
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-572	113	982	174
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	28,1	41,0	43,1	37,4
Gældsprocent, ultimo	92	89	88	89
Forrentningsprocent ¹	-0,2	2,3	4,6	2,6
Landbrugsareal, ha	151	208	214	191
Brugerens alder	48	49	46	48
Alle heltids-landbrug				
Antal bedrifter	3.873	3.873	3.872	11.618
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-67	467	1.334	578
Skøn herfor i 2013	-	-	-	970
Skøn herfor i 2014	-	-	-	1.232
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	16,6	24,6	27,0	22,8
Gældsprocent, ultimo	65	65	63	64
Forrentningsprocent ¹	0,2	2,4	5,0	2,9
Landbrugsareal, ha	124	162	188	158
Brugerens alder	52	52	49	51

1. Resultatet efter finansielle poster samt forrentningsprocenten er eksklusive nominelle kapitalgevinster, jf. omstående Bilag 1. Anvendte data.

Kilde: Egne beregninger baseret på Danmarks Statistik (a) samt på Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi (a)

Tabel 2. Udvalgte oplysninger om heltidsplantebrug opdelt efter gældsprocent og effektivitet 2012

	Effektivitet			
	Lav	Middelhøj	Høj	Alle
Tilhørende mindst gældsatte tredjedel af alle heltidsbrug				
Antal bedrifter	423	423	423	1.269
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	38	744	1.205	662
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	10,0	15,4	15,6	13,7
Gældsprocent, ultimo	34	32	32	33
Forrentningsprocent ¹	-0,3	1,9	3,7	1,9
Landbrugsareal, ha	165	196	222	194
Brugerens alder	60	54	56	57
Tilhørende middelhøjt gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Antal bedrifter	309	309	308	926
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-437	298	1.440	434
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	18,4	31,2	32,3	27,3
Gældsprocent ultimo	61	58	58	58
Forrentningsprocent ¹	-1,1	1,7	4,5	2,1
Landbrugsareal, ha	184	249	330	254
Brugerens alder	50	55	50	52
Tilhørende mest gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Antal bedrifter	138	138	138	414
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-1.137	141	1.160	55
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	24,5	50,3	37,4	37,4
Gældsprocent, ultimo	81	87	84	85
Forrentningsprocent ¹	-0,4	2,2	5,7	2,7
Landbrugsareal, ha	258	340	453	351
Brugerens alder	48	49	46	48
Alle heltidsplantebrug				
Antal bedrifter	870	870	869	2.609
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-317	490	1.281	485
Skøn herfor i 2013	-	-	-	536
Skøn herfor i 2014	-	-	-	243
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	15,3	26,5	25,0	22,3
Gældsprocent, ultimo.	51	51	50	51
Forrentningsprocent ¹	-0,6	1,9	4,3	2,1
Landbrugsareal, ha	187	238	297	240
Brugerens alder	55	53	52	53

Kilde og noter: Se tabel 1.

Tabel 3. Udvalgte oplysninger om heltidskvægbrug opdelt efter gældsprocent og effektivitet, 2012

	Effektivitet			
	Lav	Middelhøj	Høj	Alle
Tilhørende mindst gældsatte tredjedel af alle heltidsbrug				
Antal bedrifter	337	337	336	1.010
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-55	175	718	280
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	2,8	5,1	8,2	5,4
Gældsprocent, ultimo	21	29	32	29
Forrentningsprocent ¹	-3,5	-0,6	2,4	0,1
Landbrugsareal, ha	66	88	124	92
Antal malkekøer, gennemsn. primo og ultimo	35	51	96	61
Brugerens alder	57	57	52	55
Tilhørende middelhøjt gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Antal bedrifter	390	390	391	1.171
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-124	105	677	219
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	11,3	17,3	22,7	17,1
Gældsprocent, ultimo	60	63	63	63
Forrentningsprocent ¹	-1,6	0,6	2,8	1,1
Landbrugsareal, ha	115	128	171	138
Antal malkekøer gennemsn. primo og ultimo	76	110	148	111
Brugerens alder	50	53	52	51
Tilhørende mest gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Antal bedrifter	637	637	637	1.911
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-723	-275	424	-191
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	27,3	33,5	45,0	35,3
Gældsprocent, ultimo	97	92	90	92
Forrentningsprocent ¹	-1,1	1,0	3,3	1,4
Landbrugsareal, ha	141	172	213	175
Antal malkekøer, gennemsn. primo og ultimo	158	197	262	206
Brugerens alder	49	49	45	47
Alle heltidskvægbrug				
Antal bedrifter	1.364	1.364	1.364	4.092
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-387	-55	569	42
Skøn herfor i 2013	-	-	-	559
Skøn herfor i 2014	-	-	-	882
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	16,7	21,9	29,5	22,7
Gældsprocent ultimo	76	75	74	75
Forrentningsprocent ¹	-1,6	0,7	3,0	1,1
Landbrugsareal, ha	115	139	179	144
Antal malkekøer, gennemsn. primo og ultimo	104	136	188	143
Brugerens alder	51	52	48	50

Kilde og noter: Se tabel 1

Tabel 4. Udvalgte oplysninger om heltidssvinebrug opdelt efter gældsprocent og effektivitet 2012

	Effektivitet			Alle
	Lav	Middelhøj	Høj	
Tilhørende mindst gældsatte tredjedel af alle heltidsbrug				
Antal bedrifter	139	139	138	416
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	162	812	1.504	826
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	8,2	13,7	13,3	11,7
Gældsprocent, ultimo	35	38	34	36
Forrentningsprocent ¹	-0,3	2,2	4,5	2,5
Landbrugsareal, ha	89	130	171	130
Antal svin, gennemsnit af primo og ultimo	1.622	2.332	2.843	2.265
Brugerens alder	58	53	54	55
Tilhørende middelhøjt gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Antal bedrifter	364	364	364	1.092
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-194	585	1.463	618
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	18,1	28,8	32,4	26,4
Gældsprocent, ultimo	61	63	61	62
Forrentningsprocent ¹	-0,4	2,2	4,4	2,5
Landbrugsareal, ha	113	172	209	165
Antal svin, gennemsnit af primo og ultimo	2.452	3.332	4.589	3.458
Brugerens alder	55	53	50	53
Tilhørende mest gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Antal bedrifter	446	446	446	1.338
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-387	428	1.666	569
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	31,1	52,0	47,2	43,4
Gældsprocent ultimo	90	88	87	88
Forrentningsprocent ¹	0,5	3,1	5,8	3,5
Landbrugsareal, ha	140	235	164	179
Antal svin, gennemsnit af primo og ultimo	3.886	5.942	7.131	5.653
Brugerens alder	47	48	45	47
Alle heltids-svinebrug				
Antal bedrifter	949	949	948	2.846
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	-233	545	1.564	625
Skøn herfor i 2013	-	-	-	779
Skøn herfor i 2014	-	-	-	1.555
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	22,8	37,5	36,5	32,3
Gældsprocent, ultimo	73	74	71	73
Forrentningsprocent ¹	0,1	2,7	5,1	3,0
Landbrugsareal, ha	122	195	182	167
Antal svin, gennemsnit af primo og ultimo	3.005	4.413	5.529	4.316
Brugerens alder	52	51	48	50

Kilde og noter: Se tabel 1

Tabel 5. Udvalgte oplysninger om "andre" heltidslandbrug opdelt efter gældsprocent og effektivitet, 2012

	Effektivitet			
	Lav	Middelhøj	Høj	Alle
Tilhørende mindst gældsatte tredjedel af alle heltidsbrug				
Antal bedrifter	393	393	392	1.178
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	1.478	1.519	2.864	1.954
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	5,6	4,9	8,4	6,3
Gældsprocent, ultimo	32	31	31	31
Forrentningsprocent ¹	10,0	10,8	16,4	12,8
Landbrugsareal, ha	60	41	60	54
Antal dyreenheder	45	56	62	54
Brugerens alder	53	54	50	52
Tilhørende middelhøjt gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Antal bedrifter	228	228	228	684
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	584	1.030	2.510	1.375
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	12,9	15,4	17,1	15,2
Gældsprocent, ultimo	63	59	59	60
Forrentningsprocent ¹	3,8	5,1	11,5	7,2
Landbrugsareal, ha	59	101	109	90
Antal dyreenheder	62	124	172	119
Brugerens alder	55	50	46	50
Tilhørende mest gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Antal bedrifter	70	69	70	209
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	733	1.577	1.362	1.224
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	22,5	20,9	11,1	18,2
Gældsprocent ultimo	89	81	81	84
Forrentningsprocent ¹	4,9	8,8	12,7	8,1
Landbrugsareal, ha	106	104	68	93
Antal dyreenheder	135	144	82	120
Brugerens alder	48	53	60	54
Alle andre heltidslandbrug				
Antal bedrifter	691	690	690	2.071
Resultat efter finansielle poster, 1.000 kr. ¹	1.107	1.364	2.596	1.689
Skøn herfor i 2013	-	-	-	2.387
Skøn herfor i 2014	-	-	-	2.345
Gæld i alt, ultimo, mio. kr.	9,8	10,0	11,8	10,4
Gældsprocent, ultimo	50	49	44	47
Forrentningsprocent ¹	7,1	7,9	14,1	10,0
Landbrugsareal, ha	64	67	77	69
Antal dyreenheder	59	87	100	82
Brugerens alder	53	53	49	52

Kilde og noter: Se tabel 1

Tabel 6. Værdien af heltidslandbrugets produktion af udvalgte produkter opdelt efter brugerens effektivitet og soliditet – udtrykt i pct. af den samlede produktionsværdi af produktet i alle landbrug (heltids- og deltids), 2012

	Effektivitet			
	Lav	Middelhøj	Høj	Alle
Korn og andre salgsafgrøder				
Mindst gældsatte	5	7	10	22
Middelhøjt gældsatte	6	10	13	29
Mest gældsatte	5	9	10	24
Alle heltidslandbrug	16	26	33	75
Mælk				
Mindst gældsatte	2	2	6	10
Middelhøjt gældsatte	5	7	10	22
Mest gældsatte	16	22	30	68
Alle heltidslandbrug	23	31	46	100
Kvæg (slagtedyr og eksport af avlsdyr)				
Mindst gældsatte	5	5	6	16
Middelhøjt gældsatte	6	6	11	23
Mest gældsatte	9	11	20	40
Alle heltidslandbrug	20	22	37	79
Svin				
Mindst gældsatte	2	3	4	9
Middelhøjt gældsatte	7	9	15	31
Mest gældsatte	13	21	25	59
Alle heltidslandbrug	23	33	44	99
Andre husdyrprodukter				
Mindst gældsatte	12	13	24	49
Middelhøjt gældsatte	7	12	17	36
Mest gældsatte	4	5	3	12
Alle heltidslandbrug	23	30	44	97

Kilde og noter: Se tabel 1.

Tabel 7. Heltidsbrugernes investeringer opdelt efter brugenes gældsprocent og effektivitet 2012, 1.000 kr. pr. bedrift

	Effektivitet			Alle
	Lav	Middelhøj	Høj	
Mindst gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Jordbrugsaktiver ¹	185	395	762	447
Materielle aktiver andre erhverv	267	203	195	222
Finansielle aktiver	249	441	368	353
Pensionsopsparing	85	133	180	133
Investeringer i alt¹	786	1.172	1.505	1.155
Investeringer i driftsmateriel i pct. af afskrivninger	97	112	153	125
Middelhøjt gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Jordbrugsaktiver ¹	318	679	1.183	726
Materielle aktiver andre erhverv	86	314	308	236
Finansielle aktiver	-21	262	184	142
Pensionsopsparing	33	61	127	74
Investeringer i alt¹	416	1.316	1.802	1.178
Investeringer i driftsmateriel i pct. af afskrivninger	64	106	138	108
Mest gældssatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Jordbrugsaktiver ¹	463	905	1.204	857
Materielle aktiver andre erhverv	6	45	96	49
Finansielle aktiver	146	458	463	355
Pensionsopsparing	22	38	49	37
Investeringer i alt¹	637	1.446	1.812	1.298
Investeringer i driftsmateriel i pct. af afskrivninger	77	95	95	90
Alle heltidslandbrug				
Jordbrugsaktiver ¹	322	660	1050	677
Materielle aktiver andre erhverv	120	187	199	169
Finansielle aktiver	124	387	338	283
Pensionsopsparing	47	77	119	81
Investeringer i alt¹	613	1.311	1.706	1.210
Investeringer i driftsmateriel i pct. af afskrivninger	77	102	122	103

1. Eksklusiv nettotilgang (nettokøb og nettotilforpagtning) af eksisterende fast landbrugsejendom

Kilde og øvrige noter: Se tabel 1.

Tabel 8. (fortsættes på næste side). Egenfinansiering og nettooptagelse af lån for heltidslandbrug opdelt efter gældsprocent og effektivitet 2012, 1.000 kr. pr. bedrift

	Effektivitet			
	Lav	Middelhøj	Høj	Alle
Mindst gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Afskrivninger	315	354	484	384
Opsparing mv.	434	498	1.086	673
Egenfinansiering i alt	749	852	1.570	1.057
Nettolånoptagelse i realkreditinstitutter	125	295	395	272
Nettolånoptagelse i pengeinstitutter	-153	-98	-363	-205
Nettolånoptagelse hos andre	-16	197	42	74
Nettolånoptagelse i alt	-44	394	74	141
Kapitalfremskaffelse i alt	705	1.246	1.644	1.198
Nettotilgang af eksisterende jordbrug	-81	74	139	43
Kapitalfremskaf. minus ovenstående tilgang	786	1.172	1.505	1.155
Middelhøjt gældsatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Afskrivninger	466	598	724	596
Opsparing mv.	-157	250	964	352
Egenfinansiering i alt	309	848	1.688	948
Nettolånoptagelse i realkreditinstitutter	228	766	512	502
Nettolånoptagelse i pengeinstitutter	-12	111	-369	-90
Nettolånoptagelse hos andre	-32	26	332	109
Nettolånoptagelse i alt	184	903	475	521
Kapitalfremskaffelse i alt	493	1.751	2.163	1.469
Nettotilgang af eksisterende jordbrug	77	435	361	291
Kapitalfremskaf. minus ovenstående tilgang	416	1.316	1.802	1.178
Mest gældssatte tredjedel af alle heltidslandbrug				
Afskrivninger	660	867	952	826
Opsparing mv.	-801	-391	483	-236
Egenfinansiering i alt	-141	476	1.435	590
Nettolånoptagelse i realkreditinstitutter	204	264	478	315
Nettolånoptagelse i pengeinstitutter	719	718	610	682
Hos andre	134	125	244	168
Nettolånoptagelse i alt	1.057	1.107	1.332	1.165
Kapitalfremskaffelse i alt	916	1.583	2.767	1.755
Nettotilgang af eksisterende jordbrug	279	137	955	457
Kapitalfremskaf. minus ovenstående tilgang	637	1.446	1.812	1.298

Tabel 8. (fortsat fra foregående side). Egenfinansiering og nettooptagelse af lån for heltidslandbrug opdelt efter gældsprocent og effektivitet 2012, 1.000 kr. pr. bedrift

	Effektivitet			
	Lav	Middelhøj	Høj	Alle
Alle Heltidslandbrug				
Afskrivninger	480	607	720	602
Opsparing mv.	-175	119	844	263
Egenfinansiering i alt	305	726	1.564	865
Nettolånoptagelse i realkreditinstitutter	186	442	462	363
Nettolånoptagelse i pengeinstitutter	184	243	-41	129
Hos andre	29	116	206	117
Nettolånoptagelse i alt	399	801	627	609
Kapitalfremskaffelse i alt	704	1.527	2.191	1.474
Nettotilgang af eksisterende jordbrug	91	216	485	264
Kapitalfremskaf. minus ovenstående tilgang	613	1.311	1.706	1.210

Kilde og note: Se tabel.

Note:

1) Ved beregningen af den procentiske nedgang i det samlede antal landbrugs- og gartneribedrifter er der taget højde for, at tællingen fra og med 2010 – i modsætning til tidligere – omfatter pelsdyrbedrifter uden anden landbrugsaktivitet samt et antal helt små bedrifter.

Referencer

Andersen, Johnny M. (2013). ”Jordbrugets indtjening, produktion og faktorforbrug” *Landbrugets Økonomi 2013*. Kapitel 1 samt fremskrivning af regnskabsdata foretaget til brug i denne sammenhæng. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi.

Danmarks Statistik (a) ”Regnskabsstatistik for jordbrug” samt egne beregninger på grundlag af den stikprøve af regnskaber med tilhørende opregningsfaktorer, der danner grundlag for denne statistik.

Danmarks Statistik (b). ”Landbrugs- og Gartneritællingen” (www.statistikbanken.dk/BDF1, www.statistikbanken.dk/stat5a, www.statistikbanken.dk/BDF2 og www.statistikbanken.dk/BDF207)

Danmarks Statistik (c). ”Jordbrugets afskrivninger og nettoinvesteringer” (www.statistikbanken.dk/JB”).

Hansen, Jens (2011). ”Op- og nedtur i priserne på landbrugsejendomme samt eftervirkninger heraf”. *Landbrugets økonomi 2010*, Kapitel 3. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi.

Bilag 1: Anvendte data

Definition af driftsformer

De fem driftsformer: plante, kvæg, svin, pelsdyr og andre husdyr er defineret som bedrifter, hvor mindst 50 pct. af bedriftens samlede standardproduktionsværdi stammer fra henholdsvis 1) landbrugsafgrøder, eksklusiv grovfoder, 2) mælk, kvæg og grovfoder, 3) svin, 4) pelsdyr og 5) andre husdyr (herunder fjerkræ), mens driftsformen blandet landbrug omfatter alle andre landbrugsbedrifter.

I tabel 5 er de tre sidstnævnte driftsformer (pelsdyr, andre husdyr og blandet landbrug) dog henført til samme driftsform under betegnelsen ”andre” heltidslandbrug.

Om regnskaberne generelt

Udover selve landbrugsbedriften omfatter langt de fleste regnskaber den tilknyttede husholdning, hvilket bl.a. betyder, at regnskabet indeholder oplysninger om brugerfamiliernes lønindkomster og pension mv. Herudover indeholder regnskabet almindeligvis oplysninger om andre (ikke-landbrugsmæssige) erhverv – hvortil stuehuse henregnes – samt endvidere oplysninger om finansielle aktiver. Andre erhvervsaktiviteter omfatter udover stuehuse bl.a. fritidshuse og vindmøller, som familien måtte eje, med mindre disse aktiver/aktiviteter indgår i et aktie- eller et anpartsselskab. I sidstnævnte tilfælde indgår disse andre aktiviteter under finansielle poster. I regnskabet er oplysningerne om andre erhvervs- og finansielle aktiviteter langt mindre specificerede end oplysningerne om selve landbrugsbedriften.

Det skal endvidere nævnes, at en del poster – herunder brugerfamiliernes samlede gæld – ikke er opdelt på selve landbrugsbedriften, husholdningen og andre erhverv mv.

Nettoindtjening fra landbrugsbedriften

Resultatet fra landbrugsbedriften efter finansielle poster – eller kortere udtrykt nettoindtjeningen – er det beløb, der er tilbage af værdien af bedriftens produktion, inklusive tilskud, til at forrente egenkapitalen samt til at aflønne familiens for dens arbejde i bedriften, efter at alle andre omkostninger er afholdt.

Værdien af produktionen og hermed nettoindtjeningen er i nærværende notat – ligesom IF-RO's årlige publikation *Landbrugets økonomi*, eksklusive kapitalgevinster (konjunkturgevinster) på bedriftens aktiver. Det betyder, at investeringer i landbrugsaktiver, opsparing og egenfinansiering ligeledes er eksklusive disse gevinster. Med udeladelsen af kapitalgevin-

ster – positive såvel som negative – på besætninger og lagerbeholdninger afviger en række oplysninger i nærværende notat fra de tilsvarende oplysninger i de regnskaber, der indgår i Danmarks Statistiks stikprøve, og som danner grundlag for notatet. Disse til tider ganske store kapitalgevinster (og kapitaltab) på besætning og beholdninger varierer ofte betydeligt fra år til år, ligesom de kan variere mellem landbrugene inden for samme år kan navnlig afhængig af driftsformen.

Forrentningsprocent

Forrentningsprocenten er defineret som nettoudbyttet (der her er eksklusive kapitalgevinster) udtrykt i procent af værdien af bedriftens egne (ikke-forpagtede/ikke-leasede) landbrugsaktiver. I denne sammenhæng udgøres nettoudbyttet af det beløb, der er tilbage af den samlede produktionsværdi, inklusive tilskud, efter at alle omkostninger ved produktionen er afholdt, bortset fra rentekomkostninger. I omkostningerne indgår vederlag til brugerfamilien for arbejdet i bedriften, der i 2012 var fastsat til 185,50 kr. pr. time.

Investeringer og finansiering

Oplysningerne om investeringer og finansiering i tabel 7 og tabel 8 er forbundet med betydelig usikkerhed, hvilket skyldes, at tallene er baseret på en stikprøve af regnskaber, og at variationen mellem heltidsbrugene tillige er stor, når det gælder investeringsaktivitet og hermed også nettooptagelse af lån. Det sidste skyldes, at visse investeringer – som fx et nyt staldanlæg – kan udgøre adskillige millioner. Usikkerheden er især stor for de 9 undergrupper i de to tabeller.

Afskrivninger

Et produktionsapparat antages almindeligvis at være holdt intakt, hvis nettoinvesteringen (bruttoinvestering minus afskrivninger) er nul. Dette forudsætter dog af afskrivningerne fastsættes på grundlag af genanskaffelsespriser (aktuelle priser) og ikke på grundlag af anskaffelsespriser.

For heltidslandbruget er investeringer i driftsmateriel på niveau med afskrivningerne imidlertid ikke tilstrækkelig til at holde materiellet intakt. Årsagen hertil er bl.a., at der fra år til år er bedrifter, der overgår fra gruppen af heltidslandbrug til gruppen af deltidslandbrug med en afgang af driftsmateriel til følge. For det andet er fastsættelsen af afskrivningerne i regnskaberne forbundet med betydelig usikkerhed.

I hvilket omfang heltidslandbrugets afskrivninger på driftsmateriel ifølge regnskaberne undervurderer de faktiske afskrivninger og heltidslandbrugets investeringer i pct. af afskrivningerne ifølge regnskaberne derfor overvurderer denne relation, kan man få en indikation

af ved at sammenholde jordbrugssektorens afskrivninger ifølge Regnskabsstatistik for Jordbrug (Danmarks Statistik a) med afskrivningerne ifølge Danmarks Statistiks særlige opgørelse (Danmarks Statistik b). Som vist i nedenstående tabel lå afskrivningerne ifølge den særlige opgørelse omkring 25 pct. over afskrivningerne ifølge regnskabsstatistikken i årene 2010-12.

Den særlige opgørelse omfatter et betydeligt antal helt små jordbrugsbedrifter, der ikke indgår i regnskabsstatistikken, hvorfor afskrivningerne ifølge de to kilder ikke er umiddelbart sammenlignelige. Reduceres afskrivningerne ifølge den særlige opgørelse med afskrivningerne i de helt små jordbrug formindskes forskelle fra ca. 25 pct. til ca. 23 pct. På den anden side overgår nogle landbrug over tid fra gruppen af heltidslandbrug til gruppen af deltidslandbrug med en afgang af driftsmateriel fra heltidsgruppen til følge. For sektoren af heltidslandbrug vurderes de to forhold nogenlunde at opveje hinanden. Samlet set er vurderingen derfor, at heltidsbrugenes afskrivninger ifølge regnskaberne skal forhøjes med i størrelsesordenen 25 pct. for at komme på niveau med afskrivningerne ifølge den særlige opgørelse samt for at kompensere for afgang af driftsmateriel til gruppen af deltidslandbrug. Det betyder videre, at heltidslandbrugenes investeringer ifølge regnskaberne skal overstige afskrivningerne med ca. 25 pct., forudsat at kapitalapparatet skal holdes intakt. Et meget forenklet eksempel. Antag fx, at et landbrugs investering ifølge regnskabet er 1 mio. kr., og at afskrivningen er 0,8 mio. kr. Det betyder, at investeringen ifølge regnskabet overstiger afskrivningen med 25, mens investeringen efter forøgelsen af afskrivningen med 25 pct. (dvs. fra 0,8 mio. kr. til 1 mio. kr.) kommer på niveau med afskrivningen. Eksemplet illustrerer således under de nævnte forudsætninger, at heltidslandbrugenes investeringer ifølge regnskaberne skal overstige afskrivningerne med 25 pct., forudsat at kapitalapparatet skal holdes intakt.

Tabel 1. Jordbrugssektorens afskrivninger på driftsbygninger, inventar og maskiner ifølge Danmarks Statistiks Regnskabsstatistik for jordbrug samt ifølge Danmarks Statistiks særlige opgørelse

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ifølge regnskabsstatistikken	7.445	7.670	8.063	7.419	8.042	8.063	8.049
Ifølge særlig opgørelse	8.323	8.970	9.532	9.948	9.976	10.098	10.171
Do, i pct. af regnskabsstatistikken	111,8	116,9	118,2	134,1	124,0	125,2	126,4